

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, доцента Нестеровича Володимира Федоровича на дисертацію Ярмоленко Оксани Володимирівни на тему «Інформаційне забезпечення виборів: українська практика та європейський досвід», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі «08» право за спеціальністю «081» право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020.

Дисертаційне дослідження Ярмоленко Оксани Володимирівни на тему «Інформаційне забезпечення виборів: українська практика та європейський досвід» присвячене вкрай актуальній темі у контексті розвитку сучасної науки конституційного права та її праксеологічних підходів. Особливо своєчасним є дисертаційне дослідження на тему інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду в сучасну епоху неабиякого поширення під час проведення виборчих кампаній як в Україні, так і в європейських державах популізму, постправди та фейкових нових. Брудні виборчі технології нажалі на сьогодні стали невід'ємною складовою фактично усіх виборчих кампаній. Інформація, яка має зорієнтувати виборця у всіх тонкощах проведення виборів та морально-ділових якостей кандидатів, політичних платформ партій наразі є викривленою та спотвореною, що у своє чергу вимагає проведення наукових розвідок щодо забезпечення виборів усесторонньою, об'єктивною та правдивою інформацією.

Авторка слушно зазначає, що «інформаційне забезпечення виборів є одним із найважливіших інститутів забезпечення демократії. На відміну від передвиборної агітації, інформаційне забезпечення виборів покликане забезпечувати доведення до виборців неупередженої, збалансованої, достовірної та повної інформації про вибори. Доступ до такої інформації є передумовою вільного формування волі виборця» (сторінка 4). Тому проведення наукових досліджень інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду дозволяє помітно

поглибити як з теоретичної, так і практичної точки зору інформаційний аспект забезпечення проведення вільних, чесних та демократичних виборів.

Дисертаційна робота Ярмоленко О.В. має тісний зв'язок з науковими програмами, планами, темами, які виконуються провідними університетами України. Зокрема, дисертація виконана в межах планової науково-дослідної теми Національного університету «Одеська юридична академія»: «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (номер державної реєстрації 0116U001842). Основні положення дисертаційного дослідження відповідають завданням здійснення в Україні конституційної реформи.

Метою дисертаційного дослідження Ярмоленко О.В. визначено комплексне та всебічне дослідження сутності, засад, форм та методів, принципів інформаційного забезпечення виборів в Україні на основі положень новоприйнятого Виборчого кодексу України; у розробці пропозицій щодо розвитку його теоретичних та практичних аспектів відповідно до європейської методології виборчого інформування та вітчизняної судової практики. Виходячи з мети об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням доступу виборців до різнобічної, об'єктивної та неупередженої інформації, потрібної для здійснення усвідомленого вільного вибору, під час підготовки та проведення загальнонаціональних та місцевих виборів, а предметом дослідження – конституційно-правові основи інформаційного забезпечення виборів в Україні, засади виборчого інформування у європейській методології та національній практиці країн-сусідів.

З огляду на мету, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження дисертанткою сформульовано 9 дослідницьких завдань, що й обумовили структуру роботи та надали можливість дисертантці дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень щодо інформаційного забезпечення виборів крізь призму української

практики та європейського досвіду, які мають важливе значення для сучасної науки і практики конституційного права.

Архітектоніка дисертаційного дослідження Ярмоленко О.В. характеризується послідовністю та логічністю, а сама дисертація є системною та цілісною науковою роботою, в якій авторці вдалося на належному теоретичному та практичному рівнях отримати обґрунтовані та достовірні наукові результати раніше не дослідженого наукового напрямі. Дисертація Ярмоленко О.В. складається з вступу, трьох розділів, які у свою чергу об'єднують десять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Усі складові частини дисертації є взаємопов'язаними та логічно доповнюють одна одну, оминаючи при цьому зайвого дублювання.

У дисертації Ярмоленко О.В. чітко простежується авторська методологія дослідження, яка була розроблена з огляду на специфіку теми інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду. Дисертаційне дослідження проведено із застосуванням ряду загальнонаукових та спеціально-наукових методів, що дозволило комплексно та всебічно розкрити предмет дослідження. Методологічний інструментарій дослідження має збалансований, міжгалузевий та усесторонній характер, де гармонійно поєднано різні групи методів у рамках дослідження інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду.

У Розділі 1 «Сутність та поняття інформаційного забезпечення виборів» визначено поняття інформаційного забезпечення виборчого процесу як об'єкта правового дослідження, розкрито принципи, форми й методи інформаційного забезпечення виборчого процесу; охарактеризовано сучасний стан дослідження проблематики інформаційного забезпечення виборів в Україні. Оригінальним є висновок дисертантки, що «методи інформаційного забезпечення виборів є однією зі складових внутрішньої структури, і мають таку ж природу взаємозв'язку із формою, як й інші

складові. Методи набувають дієвого вираження через форму діяльності і разом із цілями правового регулювання визначають форми інформаційного забезпечення виборів, до яких вдаються ті чи інші суб'єкти» (сторінки 74-75).

У Розділ 2 «Конституційно-правові основи інформаційного забезпечення виборчого процесу в Україні» дисертанткою встановлено суб'єкти інформаційного забезпечення виборів, проаналізовано правове регулювання інформування виборців та розкрито правове регулювання передвиборної агітації. Слушною позиція Ярмоленко О.В., що в чинному законодавстві про вибори залишились нереалізованими положення міжнародних документів про: професійну саморегуляцію журналістського середовища з метою попередження поширення інформації про вибори, яка суперечить основним засадам інформаційного забезпечення; про гарантії правового захисту журналістів від тиску у зв'язку з підготовкою та публікацією ними відомостей спеціального інформаційного забезпечення виборів (сторінка 133).

У Розділі 3 «Європейський досвід та перспективи удосконалення правового регулювання інформаційного забезпечення виборчого процесу в Україні» авторкою висвітлено європейські виборчі стандарти та досвід проведення виборчого інформування, охарактеризовано інформаційне забезпечення виборів у виборчих системах країн-сусідів, проаналізовано вітчизняну судову практику з питань інформаційного забезпечення виборчого процесу та визначено перспективи розвитку інформаційного забезпечення виборів в Україні. Обґрунтовано є думка дисертантки, що інформування виборців та суспільства включає поширення таких видів відомостей: а) умови участі та правила голосування; б) структуру та перебіг виборчого процесу; в) списки кандидатів на виборах та їх передвиборні програми; г) стан дотримання виборчого законодавства; д) фінансування виборів та фінансування виборчих кампаній кандидатів на виборах; е) проміжні та підсумкові результати виборів (сторінка 203).

Отже, Основна частина дисертації Ярмоленко О.В., яка представлена трьома розділами, що об'єднують десять підрозділів, є логічною та обґрунтованою, а теоретичні положення містять в достатній мірі елементи наукової новизни. У роботі чітко простежується авторська точка зору інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду, дисертантка не боїться полемізувати з вже існуючими науковими позиціями з цієї теми та аргументовано висловлює думки щодо тих чи інших спірних положень теми інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду.

Наукова новизна дисертації обумовлена тим, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексний аналіз правового регулювання інформаційного забезпечення виборів в Україні, європейської методології нормативного врегулювання інформування виборців, а також виборчого законодавства та досвіду країн-сусідів. На фундаментальному рівні розкрито правову природу інформаційного забезпечення виборів як інституту виборчого права, метою якого є вільне формування волі виборця для здійснення ним усвідомленого вибору, а також – застосування правових засобів запобігання поширенню завідомо недостовірної маніпулятивної інформації.

З-поміж елементів наукової новизни дисертації Ярмоленко О.В. треба відзначити положення, висновки та пропозиції, в яких чітко простежується авторська оригінальна думка щодо інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду. До числа вказаних положень, висновків та пропозицій слід віднести:

- пропозиції із внесення змін у Виборчий кодекс: щодо закріплення на період виборчої кампанії режиму відкритого доступу до конфіденційних біографічних даних зареєстрованих кандидатів (окрім даних про адресу проживання, особистого номеру телефону, персональних даних членів сім'ї); щодо закріплення права засобів масової інформації та громадських організацій перевіряти достовірність біографічних даних кандидатів та

звертатися до суду у разі виявлення фактів, що підтверджують їх недостовірність; щодо закріплення основних засад реалізації принципу свободи слова у виборчий період;

- підхід до класифікації суб'єктів інформаційного забезпечення виборів на основі їх функцій у виборчому процесі: особливі суб'єкти (органи ведення Державного реєстру виборців, Центральна виборча комісія та інші виборчі комісії), суб'єкти поширення інформації, суб'єкти оскарження, суб'єкти виборчого процесу, суб'єкти контролю за дотриманням законодавства;

- виявлено основні типи проблем законодавства про інформаційне забезпечення виборів у судових справах, які стосуються: а) правового режиму біографічних відомостей кандидатів на виборах; б) забезпечення достовірності, повноти та точності цих відомостей; в) забезпечення доступності цих даних для виборців; г) участі засобів масової інформації у спеціальному інформаційному забезпеченні виборів; д) реалізації принципу свободи слова у виборчий період.

При підготовці дисертаційного дослідження Ярмоленко О.В. опрацювала значний масив джерельної бази з теми інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду. Список використаних джерел налічує 193 найменування, який включає до себе міжнародні акти, законодавчі та підзаконні акти, матеріали судової практики, довідкові, наукові, навчально-методичні праці, які викладені різними мовами. Список використаних джерел є збалансованим та різностороннім, що дозволило дисертантці врахувати усі наявні точки зору, які представлені як зарубіжній, так і в українській юридичній науці.

Практичне значення одержаних результатів дисертації Ярмоленко О.В. полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки й рекомендації можуть бути використані: у процесі наукових досліджень та у правотворчій діяльності для подальшого вдосконалення

конституційно-правового регулювання інституту інформаційного забезпечення виборів; у навчальному процесі та у правовиховній роботі.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 8 наукових працях, а саме: у 4 статтях у фахових наукових виданнях України з юридичних наук; у 1 статті у науковому юридичному періодичному виданні зарубіжної держави, а також у 3 тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, круглих столах, інших наукових форумах. Як позитивне треба відзначити той факт, що одна стаття дисертантки була повністю підготовлена англійською мовою. Загалом усі публікації за змістом відповідають темі інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду, доводять повноту опублікування отриманих результатів та наявність їх достатньої кількості. Опубліковані Ярмоленко О.В. праці присвячені різним аспектам інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду та гармонічно презентують зміст основних положень авторської концепції обраної для дисертаційного дослідження теми.

Предметне вивчення дисертації Ярмоленко О.В. дозволяє констатувати, що дисертаційне дослідження у повній мірі містить авторські думки, авторська позиція дисертантки завжди посилюється відповідною аргументацією, а на всі текстові запозичення авторкою зроблені відповідні посилання на використані джерела. Наукова дискусія, яка представлена у дисертації Ярмоленко О.В., викладена з дотриманням основним правил наукової етики.

Анотації до дисертаційної роботи Ярмоленко О.В. хоч і викладені лаконічно, але в достатній мірі, усесторонньо та достовірно відображають основні положення та висновки дисертації на тему «Інформаційне забезпечення виборів: українська практика та європейський досвід». Дисертаційне дослідження Ярмоленко О.В. та анотації до неї зроблені у

чіткій відповідності до вимог сучасного українського правопису та юридичної науки.

Разом з тим, як і будь-яке інша наукова новаторська робота, дисертаційне дослідження Ярмоленко О.В. на тему «Інформаційне забезпечення виборів: українська практика та європейський досвід» має окремі дискусійні положення, які потребують додаткового уточнення, обґрунтування чи пояснення. Серед дискусійних положень зазначеної дисертаційної роботи слід назвати:

1. Дисертаційне дослідження Ярмоленко О.В. присвячено інформаційному забезпеченню виборів крізь призму української практики та європейського досвіду, відтак викликає цілком логічне запитання: Чому авторка відносно України вживає термін «практика», а відносно європейських держав – термін «досвід»? Хотілося б на захисті дисертації почути думку дисертантки з цього питання.

2. Деяко дискусійним є положення, відповідно до якого суб'єкти інформаційного забезпечення виборів пов'язані із суб'єктами виборчого процесу, де спеціальні права у сфері виборчого інформування набуваються за ознакою належності суб'єкта права до певної категорії учасників виборчого процесу. Зокрема, одним з основних суб'єктів інформаційного забезпечення виборів є засоби масової інформації, які відповідно до статті 22 Виборчого кодексу України не віднесені до суб'єктів виборчого процесу. Аналіз виборчого законодавства інших країн також говорить, що засоби масової інформації також не відносяться до суб'єктів виборчого процесу.

3. У підрозділі 3.1. «Європейські виборчі стандарти та досвід проведення виборчого інформування» дисертанткою досить ретельно проаналізовано міжнародні акти, що стосуються інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду. З огляду на це, виникає два запитання:

по-перше, чому в цьому розділі увагу дисертантки присвячено міжнародним документам у сфері виборчого права лише так званого

«м'якого права» (англ. soft law), які мають рекомендаційний характер, а міжнародні акти «жорсткого права» (англ. hard law), положення яких ратифіковані державами та мають загальнообов'язковий характер до виконання, залишилися поза увагою дисертантки. Наприклад, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, стаття 3 Першого протоколу до цієї Конвенції (Право на вільні вибори) отримала досить ґрунтовний розвиток у численних рішеннях Європейського суду з прав людини, не була проаналізована дисертанткою в цьому розділі;

по-друге, чому при дослідженні європейських виборчих стандартів та досвіді проведення виборчого інформування поза увагою залишилися міжнародні виборчі стандарти, які були вироблені у рамках Європейського Союзу та Співдружності Незалежних Держав, які можуть продемонструвати як позитивний, так і негативний досвід міжнародних стандартів щодо інформаційного забезпечення виборів. У рамках СНД взагалі була ухвалена Конвенція про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав від 7 жовтня 2002 року.

Водночас вище вказані зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, основним призначенням яких є додаткове обґрунтування окремих аспектів інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду. Тому зроблені зауваження у жодному разі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Ярмоленко О.В., яка є самостійним, оригінальним та новаторським дослідженням, у якому авторці вдалося отримати нові важливі наукові результати та зробити обґрунтовані висновки щодо теми інформаційного забезпечення виборів крізь призму української практики та європейського досвіду.

Таким чином, на підставі вище викладеного можна констатувати, що дисертаційне дослідження на тему «Інформаційне забезпечення виборів: українська практика та європейський досвід» відповідає спеціальності 081

«Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її авторка – Ярмоленко Оксана Володимирівна за результатами захисту у встановленому порядку заслуговує на присвоєння освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
державно-правових дисциплін
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
2.04.21

В.Ф. Нестерович

*Підпис Нестеровича В. Ф.
засвідчено*

*Проректор ЛДУВС
імені Е. О. Дідоренка*

В. Р. Кім